

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лінгвістична категоріологія

Освітня програма 035 Філологія (PHD)

Спеціальність Українська мова і література

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № від 2022 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Лінгвістична категоріологія
Викладач (-і)	Володимир Барчук
Контактний тел. викладача	(0342) 59 60 78
E-mail викладача	volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна
Обсяг дисципліни	3 кр. ЄКТС
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Пн. 13.30-15.00
2. Анотація до курсу	
<p>Курс „Лінгвістична категоріологія” покликаний ознайомити аспірантів із новою лінгвістичною парадигмою зі сфери функціональної та структурної граматики – категоріологією. В основі побудови мовної системи загалом та кожного із її ярусів зокрема перебуває категорія, яка визначає горизонтальні та вертикальні зв'язки мовних одиниць. Знання про мову можна представити як визначення, характеристику та опис лінгвістичних категорій. Такий теоретичний підхід здатен забезпечити повний, всебічний та системний опис лінгвістичного об'єкта, а також усунути суперечності традиційних підходів, зокрема формально-граматичного. Категорійна граматика дає можливість розкрити взаємозв'язки одиниць різних рівнів, визначити їхній статус в межах категорійної множини, інваріантне значення та функціональну семантику.</p> <p>Ключові поняття: категоріологія, категорія, граматична категорія, категорійна множина, інваріантне значення.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою викладання навчальної дисципліни “Лінгвістична категоріологія” є ознайомлення із системою та структурою лінгвістичних, зокрема граматичних категорій, визначення суперечливих питань традиційної граматики та шляхів і підходів до їхнього розв'язання у світлі вчення про категорії. Дисципліна має навчити аспіранта оцінювати теоретичні засади інтерпретації мовних явищ у зв'язку із об'єктом аналізу, мовними фактами на принципах системності, єдності методології, логічності, послідовності. Курс пропонує авторську позицію низки граматичних категорій та одиниць; курс передбачає поглиблене вивчення питань граматики на основі сучасних наукових підходів.</p>	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>ІК. Здатність ідентифікувати та розв'язувати комплексні проблеми в галузі філології у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності й пропонувати наукові й прикладні підходи до їх вирішення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.</p> <p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, генерування нових ідей.</p> <p>ЗК 2. Здатність до пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>Фахові (спеціальні) компетентності:</p> <p>ФК 1. Здобуття глибинних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, опанування термінології та методології з досліджуваного наукового напрямку.</p> <p>ФК 3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і методологій, класичних і новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.</p>	

ФК 7. Здатність до лінгвокреативної та літературно-критичної діяльності в науково-інноваційній сфері.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Знати основні класичні та новітні філологічні теорії та концепції, фундаментальні праці з обраного наукового напрямку, термінологію, історію розвитку та сучасний стан наукових досліджень, вміти ідентифікувати теоретичні й практичні проблеми з філології, розуміти актуальність теоретичних та практичних проблем в галузі дослідження.

ПРН 3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію.

ПРН 4. Обирати адекватну до предмета філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.

ПРН 5. Дотримуватись норм наукової етики та принципів академічної доброчесності при здійсненні науково-інноваційної діяльності та проведенні власного дослідження.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20
семінарські заняття / практичні / лабораторні	10
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3-й	Українська мова і література	другий	основний

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Лінгвістична категоріологія як навчальна і наукова дисципліна.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом
			Реферат.	20%	Згідно із темою
Тема 2. Категорія як лінгвістичне поняття, Види категорій.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом
			Реферат.	20%	Згідно із темою.
Тема 3. Система граматичних категорій. Категорії іменника.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом
			Реферат.	20%	Згідно із темою.
Тема 4. Категорійні особливості ознакових частин мови.	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом
			Реферат.	20%	Згідно із темою.
Тема 5. Темпоральність як ядерна дієслівна категорія. Інтервал. Фазові значе-	Лекція	Згідно з планом	Усна відповідь.	30%	За розкладом
			Реферат.	20%	Згідно із темою.
			Усна відповідь.	30%	Згідно із темою.

ння інтервалу.				Реферат	20%	темою.
Тема 6. Інтервал. Квантитативні значення інтервалу.	Лекція	Згідно із планом	із	Усна відповідь Реферат	30% 20%	За розкладом Згідно із темою.
Тема 7. Категорії способу, особи та числа, їхня предикатна природа. Категорія виду.	Лекція	Згідно із планом	із	Усна відповідь Реферат	30% 20%	За розкладом Згідно із темою.
Тема 8. Категорії часу та таксису, їхні інтеграційні та диференційні ознаки. Синтаксичний і грамемний час.	Лекція	Згідно із планом	із	Усна відповідь Реферат	30% 20%	За розкладом Згідно із темою.
Тема 9. Таксис як виразник темпорального порядку дій.	Лекція	Згідно із планом	із	Усна відповідь Реферат	30% 20%	За розкладом Згідно із темою.
Тема 10. Проблематика пошуково-кваліфікаційної роботи у світлі категорійної граматики. Категорійний статус об'єкта дослідження.	Лекція	Згідно із планом	із	Усна відповідь Реферат	30% 20%	За розкладом Згідно із темою.

Теми семінарських занять

	Назва теми	Кількість Годин
1	Лінгвістична категоріологія як навчальна і наукова дисципліна. Теоретичні та практичні аспекти категоріології. Традиційне розуміння категорії. Проблеми трактування категорій. Категорія як лінгвістичне поняття, Види категорій. Поняттєві та структурні категорії. Системотворча роль категорій граматики.	2
2	Категорії іменних частин мови. Категорії іменника. Інваріантне значення та структура іменникових категорій. Категорійні особливості ознакових частин мови. Морфологічні класи з погляду категорійної граматики. Диференційні та релятивні категорії.	2
3	Ієрархія дієслівних категорій. Категорія темпоральності та її структура. Визначення та інваріантне значення темпоральних категорій. К.р.	2
4	Інтервал як базова дієслівна категорія. Типологія інтервалу. Засоби та способи вираження інтервальних значень.	2

5	Час і таксис в структурі категорії темпоральності та у системі дієслівних категорій. Типологія часу і таксису. Дієслівні категорії особи і способу. Категорія виду. Підсумкова к.р.	2
---	---	---

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється у таких вимірах: 100 балів – університетська шкала; шкала ECTS; національна шкала – чотирибальна із відповідними визначеннями (відмінно, добре, задовільно, незадовільно). Структура оцінки: екзаменаційна робота – 50%; усні відповіді – 30%; реферат – 20%.
Вимоги до письмової роботи	Контрольна робота має правильно (концептуально обґрунтовано) висвітлити 50+1% обсягу матеріалу.
Семінарські заняття	Оцінювання за п'ятибальною шкалою.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих завдань і форм роботи, отримання з кожного позитивної оцінки (п'ятибальна шкала), а також сумарної кількості балів не менше 50 за практичний курс (стобальна шкала).

7. Політика курсу

Фаховість, професійність, фахова та загальна етика, чесність, об'єктивність, морально-етичне підґрунтя професійної мотивації, толерантність.
Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких порушень реагування згідно із Положенням 1 (про запобігання академічному плагіату) і Положенням 2 (про Комісію з питань етики та академічної доброчесності).

8. Рекомендована література

- Ажеж Клод. Человек говорящий. Вклад лингвистики в гуманитарные науки / Клод Ажеж ; [пер. с фр. Б. П. Наумова]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 304 с.
- Барчук В. Граматична категорія темпоральності: семантико-структурний аспект / В. Барчук // Мовознавство. – 2011. – №6. – С. 64-76.
- Барчук В. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис : монографія / В. Барчук. – Івано-Франківськ: Сімик, 2011. – 416 с.
- Барчук В. Граматичні категорії дієслова: навчальний посібник. – Івано-Франківськ, 2015. – 96 с.
- Бондар О. І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові: Система засобів вираження : наукова монографія / О. І. Бондар ; Одеський державний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 1996. – 192 с.
- Вітгенштайн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн. – К. : Основи, 1996. – 311 с.
- Городенська К. Дієслово. Прислівник / К. Городенська // Теоретична морфологія української мови / І. Вихованець, К. Городенська / за ред. І. Вихованця. – К. : Пульсари, 2004. – С. 217–327.
- Г'юм Д. Трактат про людську природу / Д. Г'юм. – К. : Всесвіт, 2003. – 550 с.
- Калько М. Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові / М. Калько. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2008. – 384 с.
- Ковалик І. І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види / І. І. Ковалик // Мовознавство. – 1980. – № 5. – С. 10–13.
- Коць Л. М. Дієприслівник у сучасній українській літературній мові / Л. М. Коць. – К., 1964. – 164 с.
- Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій / М. В. Мірченко. – Луцьк : Вежа, 2001. – 340 с.

Опришко А. Я. Ще одна знахідка неопублікованих лекцій О. О. Потебні „Синтаксис русского языка” / А. Я. Опришко // Наукова спадщина О. О. Потебні і сучасна філологія. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 206–221.

Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – К. : Синто, 1993. – 191 с.

Рассел Б. Человеческое познание: Его сфера и границы / Бертран Рассел ; пер. с англ. – К. : Ника-Центр, 2001. – 560 с.

Русанівський В. М. Формування граматичних категорій дієслова / В. М. Русанівський // Історія української мови. Морфологія. – К. : Наукова думка, 1978. – С. 274–309.

Слободинська Т. С. Таксис в українській мові: універсальні характеристики та специфічні риси / Т. С. Слободинська. – Вінниця : ПП Балюк І. Б., 2011. – 404 с.

Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С. О. Соколова. – К. : Наукова думка, 2003. – 283 с.

Чейф Л. Уолесс. Значение и структура языка / Уолесс Л. Чейф ; пер. с англ. Г. С. Щура. – М. : Прогресс, 1975. – 432 с.

Bloomfield L. Algonquian / L. Bloomfield // Linguistic Structures of Native America. – N.Y., 1946. – № 6. – P. 85–129.

Dressler W. Studien zur verbalen Pluralität: Iterativum, Distributivum, Durativum, Intensivum in der allgemeinen Grammatik, im Lateinischen und Hethitischen / W. Dressler. – Wien : Böhlau, 1968. – 253 p.

Holden Kyril A. The Functional Evolution of Aspect in Russian / Kyril A. Holden // Verbal Aspect in Discourse: Contributions to the Semantics of Time and Temporal Perspective in Slavic and non-Slavic Languages / ed. by Nils B. Thelin. – Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamin Pub. Co., 1990. – P. 131–158.

Jakobson R. Shifters, Verbal Categories, and the Russian Verb / R. Jakobson // Selected Writing: Word and Language / ed. S. Rudy. – The Hague : Paris : Mouton, 1971. – P. 130–147.

Reichenbach H. The Tenses of Verbs / H. Reichenbach // The Language of Time. – N.Y. : Oxford University Press, 2005. – P. 71–78.

Sgall P. The Meaning of the Sentence in its Semantic and Pragmatic Aspects / P. Sgall, E. Hajičová, J. Panevová. – Prague : Academia, 1986. – 353 p.

Vendler Z. Verbs and Times / Z. Vendler // The Language of Time. – N.Y. : Oxford University Press, 2005. – P. 21–32.

Викладач :

В. Барчук